

Веселин БУЛАТОВИЋ*

МЕТОДИЧКИ ПРИСТУП РОМАНУ ХАЈДУЦИ БРАНИСЛАВА НУШИЋА

Апстракт: Изучавање књижевног стваралаштва за дјецу Бранислава Нушића подразумијева функционалну корелацију ранијих и новијих гледишта и сазнања која упућују на битне чињенице и истине када се дефинишу и оцјењују главне вриједности његовог књижевног стварања. Притом се не може занемарити чињеница да схватање и разумијевање било којег књижевног дјела не може резултирати трајним знањима без уживљавања у свијет дјела, као што нема ни правог доживљаја без текстуалног и вантекстуалног разумијевања и сагледавања историје настанка дјела, извора инспирације, обима и важности тематско естетске структуре и општих, етичких и других вриједности дјела. Рецепција књижевног текста у функцији је сталног продубљивања духовног живота његовог тумача и сваког читаоца, настојећи притом да се на плану школске интерпретације књижевног текста употребе сва она до сада позната историјска и теоријска гледишта. Полазећи од става да књижевно стваралаштво за дјецу Бранислава Нушића није довољно истражено, како у књижевној науци, тако и у наставној пракси, циљ овог рада је да се понуде нова сазнања и истине у функционалној димензији васпитнообразовног рада, у подизању етичких вриједности и одгоју младих нараштаја.

Кључне ријечи: рецепција, инспирација, интерпретација, текстуално и вантекстуално

---

* Мр Веселин Булатовић, Мојковац

Појавом романа Хајдуци Бранислава Нушића наговијештен је интензиван развој једног актуелног жанра и нове стваралачке технике у српској књижевности овог вида. Пажљивом анализом може се закључити да овај роман по свом фабуларном току, композицијом и другим драмским елементима подсјећа на комедиграфску технику којом се Нушић дуго бавио. Тема коју Нушић обрађује у роману у потпуности одудара од оних тема¹ које је обрађивао у својим познатим комедијама. Цјелокупно стваралаштво овог писца, па тако и књижевна остварења за дјecu, обилују хумором. Професор Вуковић наглашава: „Хумору је све подређено, зарад те категорије праве се и релативно крупне девијације вјероватноће” (Вуковић 1996: 240). Особеност овог Нушићевог дјела огледа се и у чињеници да је приповиједање аутобиографско. Приповједач је уједно и лик у роману, али и као дио колектива који заправо представља главног јунака. Тај колектив који чине дјеца карактеришу јединство, слога и заједништво. Као такав, он има специфичан однос према школи, институцији система. Управо је школа као институција узрок многих њихових авантура. Тај однос се манифестује кроз конфликте ученика са професорима, кроз лажи, бројне несташлуке, згоде и незгоде малишана. Авантура је заправо Нушићева потреба за слободом, а на тај начин се у ствари критикује школски систем. Тај систем је много адекватније и ефектније приказан у Аутобиографији, али је такође кључни елемент и у Хајдуцима. Школа као институција намеће безброј правила, обавезује на њихово поштовање, представља препреку уживању, а томе се дијете, навикнуто на слободу противи. Стога, имамо посебна поглавља за вријеме у недјељи када нема никаквих обавеза. Ту су четвртак послије подне и недјеља. Нушић инфантилном перспективом велича слободу кроз два термина у недјељи који представљају уточиште. На храстовом стаблу је поглавље, а и мјесто на ком дјечаци проводе вријеме. То стабло је далеко од школе и куће, на периферији је, а и један је од разлога за слабо учење:

„А тешко је било бити добар ђак кад ми све слободно време, кад би требало да учимо лекције и радимо задатке, проводимо овде на

¹ Овдје се превасходно мисли на људску грамзивост, похлепу за узвишеним полжајем, мане и недостатке једног друштва датог кроз призму грађанске класе, гдје је обично жена узрок њеног расула и пропадања.

стаблу. Тек што ручамо, тек што испустимо кашику, а ми сподбијемо књиге под мишку, па хајд' на стабло. Ту се искупимо па заједно кренемо у школу. А кад се враћамо из школе, ако је отворен прозор на кући, бацићемо књиге кроз прозор, а ако није, улетећемо у кућу, одрезати велику кришку хлеба, бацити књиге, па све трчећи на стабло” (Нушић 2008: 7).

Сви јунаци у Нушићевом роману *Хајдуци* имају једнак третман. Они пркосе друштвеним институцијама (школа, породица) одбијањем оних обавеза које им се намећу. Само непоштовање правила која им се намећу израз је потребе за слободом која се манифестује кроз друштвену непослушност и авантуре. Пратилачки моменат дјечјег живота јесте игра. Мотив игре је доказ аутономности њиховог свијета; само се дјеца играју. Игра је контраст обавезама па је блиска дјеци, а свијет старијих постављен је тако да поштује правила и обавезе па игра не долази у обзир, чиме се од самог почетка ствара проблем. Управо се кроз разговоре које дјечаци воде у свом царству слободе види каква су њихова интересовања. Дјеци је све занимљивије, љепше и привлачније од школе, па и куће, гдје не желе или не проводе своје слободно вријеме. Њихово вријеме ничим није ограничено, па чак ни неком смисленом причом. Све што раде, они раде стихијски, онако како желе, одбацујући правила, што се потврдило приликом одлучивања о одласку у хајдуке. Како наводи Љуштановић, „Нушић се не смеје одређеној школи, програму или школском систему, он се смеје школи као цивилизацијској тековини, као институцији која истовремено и концептуализује и разара детињство” (Љуштановић 2004: 63).

Није тешко закључити да је Нушић тежишни ток радње развио у природи, одлучивши се за појаве из свакодневног живота, с тим што у појединим дјеловима имамо премјештање радње у сферу народног предања и усмене традиције. Посредством нарактора Нушић је „у знатној мери извршио субјективизацију радње и омогућио малим читаоцима да активно учествују у догађајима или да се идентификују са омиљеним јунацима. Но и поред тога, радња романа само повремено добија динамичан драмски ток, јер романописац у развијању фабуларног склопа није на најбољи начин сјединио афинитет драмског писца са неоспорним даром за

опсервацију, који је потврдио на богатству тематских нивоа и јасно разграниченим етапама композиције” (Милинковић 2014: 202).

Хумор је основна карактеристика Нушићевог приповиједања. С обзиром на то да је његов роман Хајдуци развијен на анегдотском језгру, то јест да се у виду цикличних кругова шири према крајњим слојевима фабуле, или се у форми малих структурних сегмената појављује у различитим дјеловима композиционе структуре, сасвим је довољно како би се уочила пишчева тежња за смијехом и жеља да кроз свакидашње догађаје сагледа живот и прикаже људске мане из различитих углова. „Хумор се у Хајдуцима грана и разлистава у многоструким облицима вешто изнијансираних, гротескних сцена, конкретизованих на дијалошким сликама које имају инспиративну функцију у мотивацији поступака и понашања главних јунака. Нарочито су упечатљиве слике које су остварене у дијалошкој форми на комици интриге. Оне нису само у функцији хумора, већ представљају и уметничку позадину на којој су извајани портрети главних јунака” (Милинковић 2014: 202).

Упоредо са изношењем зједничких особина чланова ове дружине, Нушић нам брижљиво износи и најбитније одлике сваког од њих, особене црте, захваљујући којима се сваки издваја из групе и формира као засебан, префињено изнијансирани лик. Без обзира на то што се роман заснива на аутобиографским подацима, што је и сам пишчев живот послужио као модел за грађење дјела, неименованог приповједача не можемо у потпуности поистовјетити са Нушићем јер полазећи од истинитог и проживљеног писац гради фикцију, имагинарни свијет романа, у коме је и приповједач један од ликова, измишљених и маштом обликованих јунака.

МЕТОДИЧКИ ПРИСТУП РОМАНУ ХАЈДУЦИ

Процес изучавања књижевног дјела у настави захтијева одговоран и комплементаран приступ који подразумева сагледавање свих његових тематских, идејних, значењских и естетских нивоа. Који ће приступ наставник примијенити и каквим ће се методама у спољашњем и унутрашњем приступу дјелу служити зависи од нивоа наставе на коме се дјело обрађује, од предзнања, узрасне и образовне структуре реципијента и од специфичности природе конкретног дјела. Од квалитета припремљености наставника

зависи и успјешност у схватању и разумијевању наставног градива. Роман *Хајдуци* по предметном програму за Црногорски језик и књижевност обрађује се у шестом разреду деветогодишње основне школе. Циљеви обраде романа односе се на ширење ученикових сазнајних видика, формирање властитог погледа на свијет, развијање способности доживљајног читања, уочавање мотива за понашање књижевних ликова, обликовање маштовитих представа књижевног простора, разликовање аутора од приповједача и уочавање књижевних перспектива. С друге стране, овај роман је изузетно близак дјецу и тематиком и ликовима, тако да је на наставнику да организује час тако да сваки ученик изрази своје мишљење, јер искуство показује да су ученици, претходно добро мотивисани за читање, препуни утисака и коментара.

Успјешна школска интерпретација романа *Хајдуци* подразумијева сложен и свеобухватан методолошки приступ, који ће омогућити ученицима да правилно схвате и сагледају начин умјетничког обликовања књижевне грађе и естетику међусобно повезаних слика и тематских цјелина. То свакако подразумијева да је наставник овладао различитим књижевноисторијским и теоријским приступима овом питању. Сам избор облика и метода рада је врло захтјеван посао за наставника. Полазећи од сазнања о моћи и значењима ријечи у разговору, наставник као организатор наставног процеса и реализатор наставног градива мора радити на томе да своје ученике придобије богатством и сугестивношћу израза, осјетљивошћу за све оне потешкоће и проблеме на које ученици наилазе током интерпретације. Интерпретацију романа *Хајдуци* треба засновати на таквом методичком приступу који ће представљати осмишљену и ненаметљиву спону између онога што су ученици научили у претходном разреду и нових књижевнотеоријских знања која стичу у шестом разреду. Ту превасходно мислим на принцип поступности и одмјерености у захтјевима. Метода разговора којом се ученици усмјеравају да проналазе одређена рјешења — а то је херуистички облик разговора у коме свако питање и на њега дати одговор воде напредовању сазнајног процеса и открићу проблема који је постављен. Међутим, овакав вид двосмјерне комуникације не остварује се само у моменту када ученик комуницира са наставником, већ је то основ да се тај дијалог продужи и

продуби. Ученик је на тај начин подстакнут, покренута је његова фантазија, продубиле су се скривене мисли из којих ће се јавити интересантна идеја или креативан предлог. То је начин да ученици стекну повјерење у сопствено опажање, сазнање, то јест начин да постану свјесни потребе да сви закључци и погледи на дјело могу и морају бити проблематизовани и аргументовани од стране онога ко их износи, било да је то наставник или ученик. Наметање сопственог мишљења, ма како оно оправдано било, без могућности комуникације на ту тему која подразумијева дебату, давно је превазиђен и застарио начин наставе.

Остваривање примарних циљева наставе подразумијева посебно разматрање следећих питања:

- умјетнички доживљаји (утисци, осјећања, расположења, мисли и ставови побуђени књижевним дјелом);
- историја и мотиви настајања књижевног дјела;
- локализација умјетничког текста;
- објашњење непознатих ријечи и појмова;
- структура² књижевног дјела, извори, тематика, фабула и сиже;
- идеје и ликови и
- композициона структура дјела.

И ранија, а и садашња научна сазнања показују да је у анализи књижевног дјела најбоље поћи од снажних умјетничких доживљаја, од расположења и утисака које је књижевно дјело изазвало код ученика. Важно је да се комуникација, ма како квалитетна била, не сведе на размјењивање мишљења најбољих или највише заинтересованих ученика. Наставник има обавезу да и незаинтересоване ученике, или оне слабије по успјеху, укључи у интерпретативни ток романа, уважи њихово мишљење, образложи им своје како би их мотивисао да се не задовоље записивањем туђих мисли и погледа на роман. С обзиром на то да је ријеч о роману као дужој приповједној форми, наставник мора направити конструктивни

² У новије вријеме често се у проучавању и анализи књижевног дјела употребљава израз структура који је преузет из лингвистике. Појам структура се може дефинисати као термин који обухвата различите видове човјековог духовног изражавања. Дакле, структура обухвата свеукупност конститутивних елемената на којима се заснива садржина и форма књижевног дјела и слојевитост његових значења и порука.

план обраде како би дао одговарајуће истраживачке задатке³ примјерене узрасту ученика, а затим моделу, структури и жанровској припадности дјела. Тај конструктивни план подразумијева подјелу истраживачких задатака који ће ученицима омогућити да самостално дођу до одређених историјских података и мотива настајања књижевног дјела. Истраживачки задаци би могли да буду дефинисани на сљедећи начин:

— Шта је мотивисало Бранислава Нушића да напише роман *Хајдуци*?

— Како је и када настало дјело, у каквим културним и друштвеним приликама, у ком периоду пишевог живота и стварања?

— Шта је ово дјело значило у вријеме појављивања, а шта данас?

Колико ће се наставник посветити историји настајања конкрет­ног дјела зависи, како сам већ навео, од нивоа обраде, од узраста ученика и захтјева наставних планова. Локализовање текста је обавезна фаза анализе у процесу обраде књижевног дјела. То локализовање текста, с обзиром на то да је ријеч о ученицима шестог разреда, подразумијева његово временско и просторно одређење.

— Покушајте да одредите вријеме и простор у које су смјештени догађаји приказани у роману?

— Који су основни узроци неразумијевања на релацији родитељи — дјеца?

Током читања романа постоји могућност да ученици наиђу на одређене архаизме, провинцијализме, жаргонизме или туђице, а све то ученицима отежава разумијевање текстуалне стварности. Навешћу само неке: аков, алвација, амрел, богаза, будак, буљина, вергл, драмлије, епитимија, замајан, иверак, мирта, надница, пизма, плот, скамија, skut, ћириш, утрина, чакшире, шегрт, фрак. Наставник не смије previdјети колико је при обради књижевног дјела важно тумачење непознатих ријечи. Пракса је показала да се најчешће гријешу када се мисли да непознате ријечи не треба

---

³ Истраживачки задаци представљају мотивациону силу која ће приближити текст ученицима, а њих заинтересовати за дубљу анализу. Истраживачки задаци прате кључне елементе текста, а њиховим рјешавањем добијамо одговоре на важна питања која проистичу из заинтересованости дјелом. На наставнику је да те истраживачке задатке добро осмисли како би ученици знали шта се од њих тражи и чему да посвете пажњу како не би лутали у одговорима и анализи.

посебно објашњавати или када се прецијене способност ученика, сматрајући да су им те ријечи већ познате. Грешка је и када се врши вантекстуално тумачење израза, ван реченице или мисаоне цјелине којој ти изрази припадају. Милија Николић мисли да се непознати појмови и изрази могу „тумачити пре, за време и после изражајног читања, а понајвише током интерпретирања одговарајућих исказа у тексту” (Николић 1988: 217). Према Радмилу Димитријевићу, тумачење непознатих ријечи је сврсисходно једино прије изражајног читања „нарочито када је у питању текст у стиху, нека лирска песма, на пример, уопште емоционални текст” (Димитријевић 1977: 74). Тумачењем непознатих ријечи и израза ученици се не оспособљавају само за разумијевање текста који читају и интерпретирају, већ обогаћују свој пасивни и активни фонд ријечи, уочавају и усвајају њихова лексичка, семантичка, морфолошка и стилска значења, оспособљавају се да у конкретной ситуацији нађу праву ријеч и праву форму свог говора. Посебно је важно да ученици нове ријечи функционално употребљавају у говору, чиме се постиже „артикулационо-ортоепска, лексичка, семантичка и синтаксичка норма” комуникације (Ристић 2001: 93).

Наставник годишњим планом рада одређује вријеме за интерпретацију. Најчешће су то три или четири часа, у зависности од планираних циљева. На тим часовима врши се усмено интерпретирање, разговор о композицији, ликовима, стилу и језику, мотиву слободе, авантури и хумору; све то захтијева висок степен мотивисаности и активности ученика. С обзиром на то да су им познати књижевнотеоријски појмови роман/приповијетка (ученици знају да су умјетнички чиниоци у структури романа у основи исти као и у приповијечи, али су развијенији јер су постављени на широј сужејној основи), наставник у циљу што боље обраде теме може ученицима поставити сљедећа питања:

- Да ли је дјело које сте прочитали приповијетка или роман?
- На основу чега то можеш закључити? Образложите одговор.
- Како је подијељено ово дјело? Колико има цјелина? Да ли је свака цјелина једнако важан дио текста?
- Уочите портрет и карактер главног јунака и осталих ликова у роману.
- Шта је стварно, а шта измишљено у дјелу?

— Објасните начин приповиједања и одредите приповједача. Због чега он зна све оно што се дешавало у логору? Откуд приповједач зна све појединости о осталим дјечацима?

— Какав је пишчев однос према догађајима и ликовима и зашто је такав?

— Који су најзначајнији мотиви? Како гледаш на „хајдучију” дјечака? Чиме је она изазвана?

— Која форма умјетничког казивања доминира у тексту и зашто?

— Шта вас је у роману насмијало? На чему је заснован тај смијех?

— Покушајте да откријете поруке романа.

Анализа пишчевих порука и ликова је незаобилазна фаза у интерпретацији књижевног дјела. Наравно, ови појмови би се са гледишта методичке теорије могли посматрати и одвојено јер су идеје само потенцијална конкретност која бар у почетку егзистира у сфери илузија и апстракције, у човјековом духу и свијести. Наставник не смије од ученика тражити да експлицитно одреде шта је идеја, а шта тема романа *Хајдуци*, и то посебно ако прије тога нијесу имали одређене истраживачке задатке. Ученици расправљају о разликама које постоје међу ликовима у вези са моралним особинама, плановима, мотивима за учешће у хајдучкој групи, растанком са родитељима и слично. Током интерпретације, уз имена ликова неопходно је уписивати карактерне особине — примјенити ситуациону анализу ликова која истиче узајамност њиховог испољавања и обезбјеђује истовремено сагледавање више вриједносних чинилаца. Након разговора и закључака о поступцима ликова ученици износе своје ставове о роману који интерпретирају. Разговор може бити подстакнут сљедећим питањима:

— Уочили сте ликове у роману. Одредите њихову умјетничку улогу у њеној фабули.

— О чијем физичком изгледу (портрету) имате најцјеловитију представу и зашто? Изнесите то своје виђење. У образлагању својих запажања служите се текстом романа.

— Како коментаришеш улогу и појаву Чеде Брбе, а како осталих дјечака? Јесу ли они истински пријатељи? Да ли је Чеда Брба прави ‘арамбаша’?

— Који су детаљи привукли твоју пажњу и због чега?

— Да ли је живот у шуми једноставан и како се дјечаци сналазе у њему?

— Како коментаришеш крај Хајдука и судбину дјечака?

— Шта мислиш о мотиву заједништва, авантуре и жеље за слободом? Јесу ли они важни за адекватно схватање поруке дјела?

Подстицањем оваквим и сличним питањима омогућен је проблемски приступ већем броју здружених умјетничких чинилаца, а то ће резултирати да и сами ученици постављају питања и да се међусобно подстичу на стваралачки приступ овом изузетно важном сегменту епског дјела. Динамика часова подешава се према истраживачким задацима. На овај начин омогућава се сагледавање појединачних исказа (реченица, слика, умјетничких поступака) и обезбјеђује увид у цјелокупан умјетнички свијет романа. Током часа наставник непосредно подстиче и води оно што се тражило истраживачким задацима; питања и гледишта се умножавају, подешавају према наставним ситуацијама и добијају посебну конкретност и прецизност.

Трећи или четврти час погодан је за драматизацију неке сцене из романа и организацију дебате. У оквиру организације дебате пожељно је организовати групни облик рада. Једна група ученика представљала би свијет одраслих (родитељи, професори) са јасно изграђеним погледима и уопште схватањима живота: досљедни, брижни, окупирани својим свакодневним обавезама, али често крути и непопустљиви у својим захтјевима и ставовима. Друга група ученика представљала би дјецу која су животно неискусна, безбрижна, жељна авантуре, а често неодговорна, лакомислена и несташна. Наставник одређује расположиво вријеме за рад група. На овакав начин остварује се већа активизација ученика. Они су у активнијем положају, имају прилике да често питају, да одговарају, да уђу у дијалог, да се користе текстом и да своје ставове, као што сам већ истакао, бране кроз разговор и цитатима из самог дјела. Приликом дебате није циљ само да се ученици баве анализом романа, већ и да усавршавају своје изражавање, да раде на стилу, обогаћују свој вокабулар, не понављају већ речено, да не одуговлаче са одговором, него да јасно и стилски прецизно саопште суштину. Дебата подразумијева да дођу до изражаја супротстављена мишљења, али и спремност да се коригује став (прихвати

мишљење друга/другарице), развију толеранција, самокритичност, то јест потребно је створити такву радну атмосферу у којој неће бити нездравог ривалства.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Од доброг методолошког пута зависи успјех у тумачењу књижевноумјетничког дјела. Ако се тај пут односи само на теоријску и аналитичку мисао постоји опасност да ће ученици изгубити присни и емоционални однос према књижевноумјетничком дјелу, а самим тим неће бити у могућности да на прави начин организују своју критичку и истраживачку мисао. Кључна предметност према којој се упућује сам процес истраживања и динамика интерпретације одабира се од великог броја умјетничких чинилаца који садрже велику моћ упућивања на више аспеката које у дјелу треба анализирати. Према томе, неопходно је сваки значајнији елемент у књижевноумјетничком дјелу ставити у улогу интеграционог чиниоца. Обрада књижевног дјела у школи захтијева примјену више истраживачких гледишта. Заправо, ту је ријеч о методолошком плурализму. Здруживањем више погодних метода, тако да у појединим наставним ситуацијама свака од њих може бити и водећа, постиже се већа егзактност, а лакше се остварује и неопходно јединство анализе и синтезе, емоционалног и рационалног сазнавања, индукције и дедукције, теорије и праксе.

Правилност поступања испољава се путем функционалне корелације значајних гледишта и углова посматрања, који се не гранају у више праваца, већ се усмјеравају на битне чињенице и главне вриједности књижевног дјела. На крају, важно је истаћи да сазнавања или схватања књижевноумјетничког дјела у процесу његовог тумачења нема без уживљавања и снажног доживљаја, као што нема ни доживљаја без разумијевања текстуалног. У томе се огледа смисао и задатак проучавања књижевности.

ИЗВОР

- [1] Нушић 2008: Б. Нушић, Хајдуци, Подгорица: Тобоган.

ЛИТЕРАТУРА

- [2] Вуковић 1996: N. Vuković, *Uvod u književnost za djecu i omladinu*, Podgorica: Unireks.
- [3] Димитријевић 1977: Р. Димитријевић, Проблеми наставе књижевности и матерњег језика II, Београд: ISC.
- [4] Љуштановић 2004: Ј. Љуштановић, Дечији смех Бранислава Нушића, Нови Сад: Виша школа за образовање васпитача.
- [5] Милинковић 2014: М. Милинковић, Историја српске књижевности за децу и младе, Београд: Bookland.
- [6] Николић 1975: М. Николић, Књижевно дело у наставној пракси, Београд: Научна књига.
- [7] Николић 1988: М. Николић, Методика наставе српскохрватског језика и књижевности, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- [8] *Predmetni program za predmet Crnogorski jezik i književnost za I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII i IX razred osnovne škole* (2011), Ministarstvo prosvjete i sporta, Zavod za školstvo.
- [9] Ристић 2001: С. Ристић, Могућности употребе речника у настави, Београд: Књижевност и језик, бр. 1–2.

Veselin BULATOVIĆ

METHODICAL APPROACH TO NOVEL *HAJDUCI* BY BRANISLAV NUSIC

Summary

The study of literary works for children Branislav Nusic implies functional correlation earlier and more recent views and findings that indicate the essential facts and truths when they define and assess the main value of his literary creation. The one can not ignore the fact that the perception and understanding of any literary work can result in permanent knowledge without empathy into the world of work, as there is no real experience without textual and extratextual understanding and insight into the history of the work, sources of inspiration, the scope and the importance of aesthetic theme structure and general ethical and other values of the work. The reception of literary texts in the function of the continuous deepening of the spiritual life of his interpreter, and each reader while trying to plan the school of interpretation of a literary text, use every one so far known historical and theoretical point of view. Starting from the premise that literary works for children Branislav Nusic have not been sufficiently investigated, both in literary science, as well as in teaching practice, the goal of this work is to supply new knowledge and truth in functional dimension of the process of education, to raise ethical values and education of young generations.

Key words: reception, inspiration, interpretation, text and extratextual